

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ
XVI

(*Hakemli Dergi*)

ISSN 1303-3344

Yaz-Sonbahar 2002

İzmir

İBNU'N-NAHVİ, el-KASİDETU'L- MÜNFERİCE'Sİ
ve
TERCÜMESİ

Prof.Dr.Hüseyin ELMALI¹

IBN NAHVI, HIS al-QASIDAH al-MUNFARIJAH AND ITS
TRANSLATION

Arab Literature has some famous works. Since these arouse the common feeling of the whole Muslim World, they are not only belong to the Arabians, but also belong to all Muslims. One of those kind of books is Ibn Nahvi's "al-Qasidah al-Munfarijah". Many studies made by Arabian, Persian and Turkish scientists on this "qasida" which is being read by the Muslims from different countries, especially who are in straits. But, there is not any single study about this qasida and its writer in daily Turkish. For that reason, we wrote this article both to defeat that lack and gain it to the modern daily Turkish. In this article we studied Ibn Nahvi's life and his works. We researched the past studies on his Qasidah al-Munfarijah, and translated it into Turkish.

ÖZET

Arap edebiyatında meşhur olmuş bazı eserler vardır. Bunlar, bütün müslümanların ortak duygularını dile getirdikleri için sadece Arapların değil, zamanla her milletten müslümanların ortak malı haline gelmişlerdir. İşte bu tür eserlerden birisi de İbnu'n-Nahvî'nin "el-Kasîdetu'l-Münferice" adlı kasidesidir. Asırlardan beri her milletten müslümanlar, özellikle de sıkıntı içerisinde olanlar tarafından okuna gelen bu kaside üzerinde Arap, Fars ve Türk

¹ D.E.Ü.İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

edebiyatçıları tarafından yapılmış çok sayıda çalışma vardır. Buna rağmen eser ve müellifi hakkında günümüz Türkçesinde yapılmış çalışma yok gibidir. Bundan dolayı hem bu eksikliği gidermek hem de kasideyi günümüz Türkçesine çevirmek amacıyla bu makaleyi yazdık. Makalemizde İbnu'n-Nahvî'nin hayatını ve eserlerini ele aldık el-Kasîdetü'l-Münferice' si üzerine yapılan çalışmaları tesbit edip kasideyi günümüz Türkçe'sine çevirdik.

Anahtar Kelimeler: İbnu'n-Nahvî, el-Kasîdetü'l-Münferice, şerh, tahmis, teştîr.

A. İbnu'n-Nahvî:

İbnu'n-Nahvî Yûsuf b. Muhammed et- Tilimsânî et-Tevzerî (433/1041- 513/1119). Şair, nahivci ve fıkıhçıdır. Künyesi Ebu'l-Fadl olup, İbnu'n-Nahvî adıyla meşhur olmuştur.

Tilimsan² halkından olan İbnu'n-Nahvî aslen Tunus kasabalarından Tevzer'li³ olup, hicri 433'de Kayravan'da doğmuştur. Sicilmâse'de oturmuştur⁴. el-Kasîdetü'l-Münferice şarihlerinden İsmail el-Ankaravî (1041/1728), el-Hikemü'l- Münderice fî Şerhi'l-Münferice adlı şerhinin önsözünde O'nun hakkında şu bilgileri vermektedir: " Bu kasîde-i âlinin nazımının ism-i samileri Yûsuf b. Muhammed ve künye-i şerifleri

² Yakût el-Hamevî'nin bildirdiğine göre: Mağrib'de etrafı surlarla çevrili, birbirine yakın mesafede, biri eski diğeri yeni iki şehir adıdır. Yeni olanı el-Mulessemûn denilen Mağrib hükümdarları kurmuştur. Ekseriyetle askerlerin ve idarecilerin oturduğu bir yerdir. (Fazla bilgi için bkz., Yakût el-Hamevî, Mu'cemu'l-Buldân, Beyrut, tsz., II, 44)

³ Tevzer (veya Tûzer):Güney Tunus'ta bir şehir olup, Tunus şehrinin 370 km. güneyiyle güney batısı arasında ve Gabes'in 192 km batısındadır. el-Cerîd'de en önemli bir yerdir. Fazla bilgi için bkz., Yakût el-Hamevî, Mu'cemu'l-Buldân, Beyrut, tsz., II, 57- 58; G.Yver, Tûzer, İA, İstanbul, 1975, XII, 138- 139

⁴ ez-Ziriki, el-A'lâm, Beyrut, 1989, VIII, 247, (VIII. baskı); Kehhâle, Mu'cemu'l-Müellifin, XIII, 334 Sicilmâse: Mağrib'in güneyinde, Fas'a güney yönünden on günlük mesafede bir şehirdir. Bkz., Yakût el-Hamevî, a.g.e., III, 192

Ebu'l-Fadl İbnu'n-Nahvî'dir. Kendileri vilâyet-i İfrîkiyye'den medine-i Tevzer'de hasıl olmuş(doğmuş)lar ve sonra gelip makarrı efâdil ve emâil olan Kal'a-i Hammâd'da karar kılmışlar. .."⁵

Tahsilini kendi beldesinde (Kayravan'da) tamamladığı söylenen İbnu'n-Nahvî'nin hocalarının kimler olduğu hakkında değişik görüşler vardır. Ebu'l-Hasan el-Lahmî'nin dostu olduğu, Abdullâh el- Mâzinî ve Ebû Zekeriyâ eş-Şakratisî vb. devrinin alimlerinden öğrenim gördüğü söylendiği gibi, kendisi ve el-Mâzini'nin her ikisinin de el-Lahmî'den ders aldıkları da ifade edilmektedir.⁶ Mûsâ b. Hammâd'dan rivayet etmiştir.⁷

Muhtemelen tahsilini tamamladıktan sonra Fas'a gidip orada bir miktar dolaştıktan sonra Bicâye⁸ yakınlarındaki Benî Hammâd Kalesi'ne yerleşmiş olan İbnu'n-Nahvî'nin hacca gittiği ve bu arada Mısır'ı ziyaret ettiği de anlaşılmaktadır. Sonraları O'nun Mısır özlemine dile getirdiği:

أين مصر ، وأين سگان مصر ! — بيننا شقة التوى والبعد
حدثاني عن نيل مصر ، فإتي — منذ فارقتُه إلى الماء صاد

" Nerede Mısır! Nerede Mısırın sakinleri! Aramızda çok çok uzun mesafeler vardır.

(EyArkadaşlarım !) bana Mısır'ın Nil'inden haber verin; çünkü ben oradan ayrıldıktan sonra kanmadım suya, hala susuzum!..." mısralariyle başlayan, Mısır'a ve Mısır halkına duyduğu özlemi, oradan ve onlardan ayrılmanın dayanılmaz acısını dile getirdiği, Nil kenarındaki çardaklardan birinin O'nun için Dicle ve Bağdat'tan daya iyi olduğunu... ifade ettiği⁹ şiirine bakılırsa Mısır'da uzun süre kaldığı anlaşılmaktadır. Ancak O'nun bu

⁵ İsmail el-Ankaravî, el-Hikemü'l- Münderice fî Şerhi'l-Münferice, s. 6, İstanbul, 1327

⁶ Bkz., Serkis, Mu'cemu'l-Matbu'âtî'l- 'Arabiyye, Kahire, 1937, I, 266

⁷ Kehhâle, Mu'cemu'l-Müellifin, XIII, 334

⁸ Bicâye: Cezayir sahilinde Constantine vilayeti yakınlarında bir şehirdir.Cebel Gûrâya'nın etekleri üzerinde, açık denizin rüzgarlarına karşı kayalıklar ile korunan bir koyun kenarında, kademe kademe yükselir.... Bir zamanlar Benî Hammâd'ın mezkezi olmuştur... Fazla bilgi için bkz., G. Yver, Bicâye, İA, II, 597- 599

⁹ Bkz., Ömer Ferruh, Tarihu'l-Edebi'l-Arabi (TEA), V, 108- 109

duygularını dile getirirken Bağdat ve Dicle'yi görmüş olup olmadığını bilememekteyiz.

Seksen yıllık uzun yaşamı boyunca kendisini ilme ve ders okutmaya veren İbnu'n-Nahvî'nin özellikle nahiv okuttuğu söylenmektedir ki, muhtemelen kendisine İbnu'n-Nahvî denmesinin sebebi de budur. es-Selefi ve Ebu Muhammed 'Abdullâh b. Süleyman b. Mansûr et-Tabertî'nin nahvi O'ndan okumuş oldukları söylenmektedir.¹⁰

Görüldüğü gibi İbnu'n-Nahvî hayatını ilim tahsiline ve tedrisine vermiş bir alimdir. Aynı zamanda Şair ve yazar da olan İbnu'n-Nahvî'nin, ictihada eğilimli bir fakih olduğu, ders okutma karşılığında hiç bir ücret almadığı da söylenmektedir. Anlatıldığına göre O, Tevzer'deki bir çiftliğinin geliriyle yaşamını sürdürüyordu¹¹.

Bölgesinde takdir edilip, değer verilen bir alim olan İbnu'n-Nahvî'nin hakkında söylenenlerden O'nun devrinin önemli alimlerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. O'nu, çağdaşı olan el-Gazâlî'ye denk tutanlar olduğu ifade edilmektedir. Nitekim el-Kâdî Ebû Abdillâh b. Hammâd O'nun için: "Ebu'l-Fazl beldemizde ilim ve amel yönünden Irak'taki el-Gazâlî gibidir."¹² der.Yine hakkında söylenenlere bakılırsa O'nun keramet sahibi bir veli olduğuna inanıldığı da anlaşılmaktadır.

Çoğunluğun görüşüne göre İbnu'n-Nahvî h. 513 yılında Benî Hammâd Kalesi'nde 80 yaşında vefat etmiştir.

B. Eserleri:

İbnu'n-Nahvî'nin kaynaklarda fazla eserine rastlayamamaktayız. Ulaşabildiğimiz kaynaklar O'nun el-Kasîdetu'l-Münferice'den başka tek bir eserinin adını vermektedirler. Biz de bu eseri hakkında bulduğumuz kısa malumatla yetinerek, asıl ağırlığı, kendisine de büyük şöhret sağlamış olan

---

¹⁰ Bkz., es-Suyûtî, Buğyetu'l- Vu'ât, II, 362

¹¹ Bkz., Ömer Ferruh, TEA, V, 107

¹² Bkz.,İsmail el-Ankaravî, a.g.e.,s. 6; Serkis, a.g.e., II, 226

ve bir bakıma bizim de bu makaleyi hazırlamamıza sebep olan adı geçen Kasîde'ye vereceğiz.

1- el-Vasiyyet: Brockelmann'ın, bir nüshasının (Berlin, No: 3981)'de olduğunu söylediği¹³ bu eseri hakkında kaynaklarda fazla bilgi verilmemektedir.

el-KASİDETU'L- MÜNFERİCE

el-Kasîdetu'l-Münferice (veya diğer adıyla el-Ferec ba'de's-Şidde): Rivayet edildiğine göre kendisi Tevzer dışındayken zorbalardan malının gasbedilmesini duyması üzerine bu kasideyi inşad etmiştir. Yine anlatıldığına göre, bu Kasîde'nin inşadından sonra, malını gasb eden kişi o gece rüyasında, birisinin süngü ile üzerine yürüdüğünü ve "falancanın malını vermezsen seni öldüreceğim." dediğini görmesi üzerine korkuyla uykudan uyanıp gasb ettiği malı geri iade etmiştir.¹⁴ Esas itibariyle Allah'a teslimiyeti ve O'na güveni dile getiren bu kaside, Arap ve İslam edebiyatında özellikle tasavvuf çevrelerinde Ka'b b. Züheyr(26/645)'in Peygamberimize sunduğu Kasîde-i Burde'si ve yine İmam el-Bûsîrî(696/1296)'nin aynı adı taşıyan meşhur kasidelerinin sahib oldukları üne yakın denebilecek bir üne kavuşmuştur. Sıkıntılı ve kederli insanların virdi haline gelmiştir.

Zamanla insanların bu kasidenin müstecablığı (kabul olunmuşluğu) hususundaki inançları o ölçüde artmıştır ki, dua mecmualarına girmiş;

¹³ Bkz., C. Brockelmann, GAL, (Tarihu'l-Edebi'l-Arabi), çev. Ramazan Abdu'ttevvab, Kahire 1983, V, 109

¹⁴ Bkz., es-Sübki, Tabakâtu's-Şafi'iyye, Kahire, 1976, VIII, 60; K. Çelebi, Keşfu'z-Zünûn, İstanbul, 1971, II, 1346

insanlar, bütün sıkıntılarının giderilmesi ve bütün arzularına nail olmak için onu okur hale gelmişlerdir. Yine es-Subkî'nin dediğine göre insanların bir çoğunun bu kasidenin İsm-i A'zam'ı içerdiğine; bir kimsenin bu kasideyi dua olarak okumasıyla mutlaka duasının müstecab olacağına inanmaktaydılar. es-Subkî(771/1370), kendi babasının da sıkıntı anında onu okuduğunu ifade etmektedir.¹⁵ Kasîde'ye yapılan şerhlerde Kasîde'nin bu özelliği ve yazanın kerametlerine ayrı bir önem verildiği gözden kaçmamaktadır.¹⁶

A.İ. Serkis O'nun bu mealde yazdığı: " İnsanlar uyurken recâ elbisesini giydim..." diye başlayan bir başka kasidesinden de örnekler vermektedir.¹⁷

Kasîde-i Münferice Muhammed b. Ahmed b. İbrahîm el-'Attâr el-Kureşî (590/1194) ve İmam el- Gazâlî'ye de nisbet edilmiştir.¹⁸ Bazıları da Kasîde'nin es-Subkî'ye ait olduğunu sanmışlardır.

el-Kasîdetu'l-Münferice anlam itibariyle kolay anlaşılabilir, bütün halkın zevklerine uygun içerik taşıyan bir şiirdir. Kasîde, esasen şiirde çok az kullanılan Habeb (Mütedârik) Bahri (Feilûn = 8 defa)üzere yazılmıştır¹⁹. Terkipleri kolaydır. Zaman zaman zayıf bir hal aldığı da görülmektedir. Kasîde 40 beyittir. Nâzım İbnu'n-Nahvî, kasidesine:

إشْتَدِّي يَا أَرْمَةَ تَنْفَرَجِي - فَذُ آذَنَ لَيْلِكَ بِالْبَلَجِ

"Ey sıkıntı, şiddetlen ki, ferahlayasın, kuşkusuz senin (karanlık) gecen, (aydınlık) sabahın gelişini bildirmiştir." beytiyle başlamaktadır. Devamla; karanlıkları da aydınlatan yıldızların olduğundan bahsedip, güneş karanlığı ortadan kaldırıncaya kadar o yıldızların ortalığı aydınlattığını ifade ederek, böylece keder ve sıkıntıların da bir çıkış yolu olduğuna, bir kurtuluşu olacağına dikkat çekmiş... daha sonra, Allah'ın ihsanlarının sınırsızlığını ... İnsanın O'na yönelince her türlü sıkıntıdan kurtulacağını... Her şeyin O'nun kudret elinde olduğunu ifadeyle insanın bu dünyadaki davranışlarına göre;

---

¹⁵ Bkz., es-Sübki, a.g.e., VIII, 60

¹⁶ Örnek olarak bkz., İsmail el-Ankaravî, a.g.e., s. 6- 7; Kemâleddîn Harpûtî, Kasîde-i Münferice'nin Tahmîsleriyle Beraber Türkçe Şerhi, s. 2-3

¹⁷ Bkz., Serkis, Mû'cemu'l-Matbu'âti'l- 'Arabiyye, I, 267

¹⁸ Bkz., es-Sübki, a.g.e., VIII, 60; C. Brockelmann, GAL, (Arapça Çevirisi), V, 110

¹⁹ Bkz., Ömer Ferruh, TEA, V, 107

ya aşağıların aşağısına, ya da en yüksek mertebelere yükselebileceğine dikkat çekip... iyi-kötü her şeyin O'nun hükmüyle olduğunu ... İnsanın Allah'ın hidayetine koşması gerektiğini, salih amel yapmasını, Allah'a itaatın sonucunun güzelliğini vs... belirtip gece namazı kılıp, Kur'ân'ın manasını iyice anlamak için Kur'ân'ı tekrar tekrar okumayı hidayete koşmayı tasviye etmesi ... vb. nasihatlerle sürdürdüğü kasidesini Peygamber (s.a.v.) 'e ve Hulefâ-i Raşidîn'e salat u selamla bitirir. Kaside'nin, gerek edebî değeri ve gerekse içeriğine ışık tutacağı kanaatiyle örnek olarak seçtiğimiz şu beyitleri sunmak istiyoruz:

.....
4 - وَفَوَائِدُ مَوْلَانَا جَمَلٌ - لِسُرُوحِ الْأَنْفُسِ وَالْمُهْجِ

" Mevlamızın ihsanları sınırsızdır. Canların ve ruhların ferahlıkları için"

.....
7 - وَالْخَلْقُ جَمِيعًا فِي يَدِهِ - قَدْ وَ سَعَةً وَذُو حَرَجٍ

"Bütün yaratıklar O'nun (kudret) elindedir, bolluk içinde yüzenler de, sıkıntı içinde ezilenler de."

.....
11 - فَإِذَا افْتَصَدَتْ نُمُّ انْعَرَجَتْ - فَبِمُقْتَصِدٍ وَيَمْتَعِرَجِ

"(İşler) düz gitse de, sonra eğri gitse de, bütün bunlar bir düzeltici ve bir eğriltici (nin kudreti)yledir."

.....
18 - فَهَجِ الْأَعْمَالُ إِذَا رَكَدَتْ - فَإِذَا مَا هَجَتْ إِذَا تَهَجِ

"(Salih) ameller durgunlaştığı zaman (onları) hareketlendir; onları hareketlendirdiğin zaman sende hareketlenirsin (ilerlersin)."

.....
23 - وَاتْلُ الْقُرْآنَ بِقَلْبٍ ذِي - حُزْنٍ وَبِصَوْتٍ فِيهِ شَجِي

"Kur'an'ı kederli bir kalble ve mahzun bir sedayla oku."

.....
28 - وَكِتَابُ اللَّهِ رِيَاضَتُهُ - لِعُقُولِ الْخَلْقِ بِمُنْدَرَجِ

"Allah Teâlâ'nın kitabının (insanları) eğitmesi, halkın akılları(nı eğitmek) için en açık, en doğru(yol)dur."

29 - وَخِيَارُ الْخَلْقِ هِدَاتُهُمْ - وَسِوَاهُمْ مِنْ هَمَجِ الْهَمَجِ

"Halkın en hayırlıları, onların doğru yolu gösterici(rehber)leridir. Bunların dışındakiler önemsiz sıradan kişilerdir."

30 - وَإِذَا كُنْتَ الْمِقْدَامَ فَلَا - تَجْزَعُ فِي الْحَرْبِ مِنَ الرَّهَجِ

" Eğer atılğan(kahraman)san, artık savaşta tozdan korkma! (mücadeleden yüz çevirme)."

31 - وَإِذَا أَبْصَرْتَ مَتَارَ هُدَى - فَاظْهَرُ فَرْدًا فَوْقَ النَّبَجِ

"Eğer hidayet (meşalesinin) yandığı yeri görürsen, tek başına (da olsan) tam ortasına dikil."

.....

35 - وَالرَّفْقُ يَدُومُ لِصَاحِبِهِ - وَالْخَرَقُ يَصِيرُ إِلَى الْهَرَجِ

"Yumuşaklık, sahibi için kalıcı (bir haslet)tir. Sertlik, (sonuç itibariyle) fitne ve fesada sebep olur."

.....

Kısaca anlaşılacağı üzere Kasîde'de işlenen ana tema, sıkıntıya düşmüş insanların sabredip, bunun mutlaka geçeceğine dair Allah'a içten inanarak, salih amellerle O'na teslim olmalarıdır. Esasen Kasîde'nin manası iyice düşünüldüğünde, Kasîde'de ifade edilen fikirlerin çoğunlukla ya bir âyet, ya da bir hadisten ilham alınarak mısralara döküldüğü kolayca anlaşılmaktadır ki, Kasîde'yi şerheden müelliflerin de şerhlerinde bu hususu belirtmeye özen gösterdikleri görülmektedir.

el-Kasîdetu'l-Münferice üzerinde yapılan çalışmalar:

el-Kasîdetu'l-Münferice, üzerinde birçok çalışmalar yapılmış, bir çok müellif tarafından şerhedilmiş olan Kasîde'ye; yine birçok şair tarafından

tahmis, teşîr²⁰ ve taklitler de yapılmıştır. Adı geçen kasidenin özelde Arap, genelde de İslam edebiyatındaki yerini gösteren bu çalışmaları şöyle sıralayabiliriz:

A. Şerhleri:

1. Şerhu Müferrici'l-Küreb: Yahyâ b. Zekeriyâ el-Mukrî (öl:?) tarafından yapılmıştır²¹.

2. el-Levâmi'u'l-Lehçe bi Esrâri'l- Münferice: Şemsuddîn Muhammed b. Muhammed ed-Delecî el-'Osmânî(947/1540) tarafından yapılmıştır²².

3. el-'Advâ'u'l-Behce fî İ'râbi Dekâiki'l-Münferice: Ebu Yahyâ Zekeriyâ b. Muhammed el-Ensârî eş-Şâfi'î (926/1525)nin eseridir. el-Ensârî adı geçen şerhini 11 Zilhicce 881/1477 de tamamlamıştır.²³ H.

²⁰ Teşîr: Sözlükte ikiye ayırmak demektir. Edebiyat terimi olarak da: Bir şiiri teşkil eden beyitlerin her mısraı arasında ikişer mısra ilave eylemektir. Teşîr bir nevi "terbî" = dörtleme" dir. Fakat terbî' de başkalarının bir şiirindeki beyitlerin üst tarafına ikişer mısra ilave edilir ve şiir bir "mürabba'" haline getirilir. Teşîrde ise ilaveler beytin iki mısraı arasına yapıldığı için asıl şiirin bir mısraı beyt olur. Asıl mısralar ile yapılan ilavelerin birbirlerinden ayırdedebilmeleri için asıl mısralar tırnak içine alınır.

Örneğin bir şair Ahmed Şevki'nin şiirini şöyle Teşîr etmiştir:

نظرة فابتسامة فسلامٌ — كُلُّ هذا تَبَدُّلٌ وِخْنَاءُ
أَمِنْ الصَّوْنِ صَبْوَةٌ فَانْقِيَاءٌ — "فَكَلَامٌ فَمَوْعِدٌ فَلِقَاءٌ"

Tahirü'l-Mevlevî de Hüseyin Siret Bey'in bir gazelini şöyle teşîr etmiştir:

"Ehvâl-i âkibetle perâkende - fikretiz."

Mustakbeli görenlere bir levh-i ibretiz

Âsâyiş-i cihânı mekâbirda seyr edib

"Âsûde-gâni âleme baktıkça rahatız"

(Bkz., Tahirü'l-Mevlevî, Edebiyat Luğati, İstanbul, 1973, s. 171; Ya'kûb Mîşâl 'Âsî, Emîl Bedî', el-Mu'cemu'l-Mufassal fi'l-Luğati ve'l- Edeb, I-II, Beyrut, 1987, I, 393)

²¹ Bkz., Katib Çelebi, Keşfu'z-Zünûn, II, 1346

²² Bkz., Katib Çelebi, a.g.e., göst. yer. el-Delecî, Mısır'ın kentlerinden Delce'de doğmuştur. Şafii ulemasındandır. Bkz., Bessâm 'Abdulvehhâb el-Câbî, Mu'cemu'l- A'lâm, s. 785

²³ Bkz., Katib Çelebi, Keşfu'z-Zünûn, II, 1346

1323 de Kahire'de basılmıştır. Değişik kütüphanelerde çok sayıda yazma nüshası vardır.²⁴

4. Şerhu'l-Kasîdeti'l-Münferice: Ebu'l-Hasan 'Alî b. Yusuf el-Basrî²⁵ (veya el-Basûrî yada el-Bûsûrî)²⁶ (öl:?) nindir. Çeşitli kütüphanelerde değişik yazma nüshaları bulunmaktadır.²⁷

5. el-Envâru'l-Behce fî Zühûri Künûzi'l- Münferice: Abdurrahmân b. el-Hasan el- Mekâbirî eş-Şâfi'î (öl.?)'nindir.²⁸

6. Şerhu'l-Kasîdeti'l-Münferice: 'Ubeydullâh b. Muhammed b. Ya'kûb (öl: 936/1529)'un şerhidir.²⁹

7. el-Envâru'l-Münbelice fî Basti Esrâri'l-Münferice: Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Ebu Zeyd 'Abduurrahmân en-Nekâvisî (veya en-Nekâvî) el-Becâ'î(810/ 1403)'in şerhidir. Şarih şerhinin ön sözünde Kasîde'nin nâzımı olan İbnu'n-Nahvî'nin hayatını anlatmış ve Kasîde'nin bahrini de açıklamıştır³⁰. Çeşitli kütüphanelerde çok sayıda şerhi vardır³¹.

8. el-Hikemü'l-Münderice fî Şerhi'l-Münferice: İsmâ'îl b. Ahmed el-Ankaravî el- Mevlevî (1025/ 1616)'nin şerhidir. Türkçe'dir. Kasîde'nin tercümesi esnasında yaralandığımız el-Ankaravî'nin bu şerhi basılmıştır. İlk baskısı h.1300 de Bulak'ta ikinci baskısı ise h. 1327'de İstanbul'da Uhuvvet Matbası'nda yapılmıştır. el-Ankaravî şerhinin beş sayfalık önsözünde şerhi yazma sebebini açıklamış, Kasîde'nin diğer şerhlerine değinmiş, Kasîde'nin nazımı ve vezni hakkında da açıklamalarda

---

²⁴ Bkz., C. Brockelmann, GAL, (Arapça Çevirisi), V, 110- 111

²⁵ Bkz., Katib Çelebi, Keşfu'z-Zünûn, II, 1346

²⁶ Bkz., C. Brockelmann, GAL, (Arapça Çevirisi), V, 111

²⁷ Bkz., C. Brockelmann,a.g.e., göst. yer.

²⁸ Bkz., Katib Çelebi,a.g.e., göst. yer.

²⁹ Bkz., Katib Çelebi,a.g.e., göst. yer.

³⁰ Bkz., Katib Çelebi,a.g.e., göst. yer.

³¹ Bkz., C. Brockelmann,a.g.e., V, 110

bulunmuştur.³² Kendisi eseri ve eserinin telif sebebi hakkında şöyle demektedir:

" ... Bu cerîde-i latîfenin te'lîf ve tahrîrine hâdî ve bu kasîde-i şerîfenin şerh ve tefsirine bâis ve bâdî oldur ki, esdikâmızdan bazı humâm, beyne'l-enâm (Kasîde-i Mümferice) demekle şühret-i tâm bulan kasîde-i âlî şânî vird-i zebân ve hâtırnişân edinüp, ona kemali muhabbet ve ziyade rağbetten, bu Fakir, a'nî(yani) Şeyh İsmail el-Ankaravî'(den), Türkî ibâret üzere ona bir şerh yazılmasını rica eyledi. Velakin bu Fakir'in kalbinde ol hînde (o zaman) bu ilme meyli ve rızası bulunmayıp şimdilik eşğalım (işlerim) çok ve ahvâlimde intizâm yoktur deyü onu def' kıldım ve bir nice müddet bu daiyeden halas oldum. Ba'de zaman ehîbbâmızdan, bir muhâlefeti reva ve mücânebeti(uzaklaşılması) mümkün ve sezâ olmayan kimse (Taiyye) ve (Hamriyye) kasîdelerine olan şerhimizi görüp ve ol üslub-u sâfî üzere bu kasîde-i âliye'nin dahi Türkî ibâre üzere şerholunmasını murad ve rica eyledikte defe mecâl kalmayıp -maa kesreti'l-iştîğal ve ademi intizâmî'l-ahvâl (işlerin çokluğuna ve durumun müsait olmamasına rağmen)- imtisâlen bi nassi'l-enver {وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ} = (isteyeni azarlama)³³ onların hatırlarını tatyîb ve tesliye kılmak ve sâir tâlib olanlara hem tuhfe ve hediye olmak için hicret-i nebeviyeden sene erba'in ve elf (1040) ve Şaban'ın evâilinde tevekkülen alallâh ve mustainen billâh bu kasîde-i ğarrâ'nın şerhini yazmaya ibtida kıldım(başladım)³⁴. Bir iki Arabî ve Türkî şerhini dahi gördüm; lakin onların bazısı -yuğîsu ve yüsminu = (yeterli ve değerli) kabilinden ve bazısı dahi - lâ yuğnî min cu'in ve lâ yüsminu = (yetersiz ve değersiz) sebilinden buldum. Pes onlardan birini taklid etmeyip ve itiraz etmek semtine dahi gitmeyip Feyyâz-ı Mutlak' tan hâtıra-i fâtıra geleni ve kalb-i hazîne layih ve zâhir olanı biavnillâhi ve takdîrihi mertebe-i tahrîr ve takdîre er gördüm. Buna (Hikemun Munderice fî Şerh-i Mümferice) demekle nâm verdim. Ümiddir ki, Hak Subhanehu ve Ta'âlâ sa'yimizi meşkûr u mebrûr u mesrûr ede! Bi hümeti şefî'i yevmi'n-nüşûr..."

³² Bkz., el-Ankaravî, a.g.e., s. 4- 9

³³ Duha Suresi(93), 10

³⁴ Görüldüğü gibi el-Ankaravî bu şerhini ölümünden bir yıl önce yazmıştır.

9. Şerhu'l-Münferice: es-Subkî: Brockelmann bu şerhin bir nüshasının (Musul: 190 , No: 2) da bulunduğunu söylemektedir.

el-Kasîdetü'l-Münferice'nin yukarıda zikredilen şerhlerinden başka yine birtakım şerhlerinin bulunduğu da söylenmektedir.³⁵ Nitekim Kasîde'nin, müellifinin adının belirtilmediği ancak ön sözünden VI. Murad zamanında Galata Sarayda Büyük Han'da Dâru'l-Amire'de çalıştığını belirten bir müellif tarafından yazılan ve Mustafa b. Şa'bân tarafından da h. 1179 de istinsah edilen, yazarının adı meçhul olan Türkçe bir şerhi de DEÜ İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi , No: 23303 (44/b - 49a) da bulunmaktadır. Bu nüshada Kasîde yanlış olarak Tâcuddîn es-Subki'ye nisbet edilmiştir.

B. Tahmîsleri:

1. Tahmîsu'l-Kasîdeti'l-Münferice: İbn Melîk (917/1511)'indir. Yazma nüshaları (Berlin: 7640; İskenderiyye, Fünûn, 187, No: 2; Vatikan,III/ 1184, No:8) de bulunmaktadır.³⁶

2. Tahmîsu'l-Kasîdeti'l-Münferice: Ahmed b. 'Âmir b. Abdulvahhâb et-Ta'zî (öl:?)'nindir. Bilinen tek yazma Nüshası (Bodliyan, No: 7641) de bulunmaktadır.³⁷

3. Tahmîsu'l-Kasîdeti'l-Münferice: Yazarı belli değildir. (Paris, 3118, No:1)' de bulunmaktadır.³⁸

4. Tahmîsu'l-Kasîdeti'l-Münferice: Yazarı belli değildir. (İskoryal, II / 1393, No: 3)' de bulunmaktadır.³⁹

5. Tahmîsu'l-Kasîdeti'l-Münferice: Abû Bekr b. Hamsîn(öl:?)'nin dir. (İskoryal, II / 1393, No: 4)' de bulunmaktadır.⁴⁰

³⁵ Bkz., C. Brockelmann,a.g.e., V, 111

³⁶ Bkz., C. Brockelmann,a.g.e., V, 111

³⁷ Bkz., C. Brockelmann,a.g.e., V, 112

³⁸ Bkz., C. Brockelmann,a.g.e., V, 112

³⁹ Bkz., C. Brockelmann,a.g.e., V, 112

⁴⁰ Bkz., C. Brockelmann,a.g.e., V, 112

6. Tahmîsu'l-Kasîdeti'l-Münferice: Ebû Abdillâh Muhammed b. Nu'aym (öl:?)'indir. (İskoryal, II / 1393, No: 6)' de bulunmaktadır⁴¹.

7. Tahmîsu'l-Kasîdeti'l-Münferice: Ömer el-Kavsî el-Kuraşî (öl:?)'nindir. Carîr 2003, No: 9; Birîl, II/1148⁴²

8. Tahmîsu'l-Kasîdeti'l-Münferice: 'Alâuddîn 'Alî b. el-Bukâ'î ed-Dımaşkî (917/ 1511) 'nindir.⁴³

9. el-La'âlî'l-Mubahreçe fî Tahmîsi'l-Münferice: Bu başlık altında Sellâm b. Ömer el-Muzâhî tarafından toplanan el-Kasîdetü'l-Münferice'nin sekiz adet tahmisinin oluşturduğu bir mecmuadır. Bilinen bir yazma nüshası Berlin, No: 7643' de bulunmaktadır⁴⁴.

10. Tahmîsu'l-Kasîdeti'l-Münferice: Harputlu Abduhamîd Hamdî (1320/1902)⁴⁵'nindir. Oğlu Kemâleddîn Harpûtî(ö:?) tarafından Türkçe olarak şerhedilmiştir. Tercüme ve Kaside'nin metninin tahkikinde yararlandığımız ve ilk defa tarafımızdan tesbit edilen bu tahmîs ve şerhi Maarif Nezâretinin 18 Şevval 1316 ve 18 Şubat 1314 tarih ve 2 numaralı ruhsatnâmesiyle h. 1317 de Ma'muretu'l-Azîz (Elazığ) vilayet matbaasında basılmıştır. Eserin kapağında Kemâleddîn Harpûtî bu şerhi için şöyledemektedir:

Sofiyâne yazılan bu eserim --- Görünür gerçi bizce muğlak,

Fakat im'ân-ı nazar eylemeli --- Anlaşılmaz da değildir mutlak.

11. Tahmîsu'l-Kasîdeti'l-Münferice: Yine tarafımızdan tesbit edilen bu tahmisin, yazarı belli değildir. İlk sayfasında: " .. *Fudaladan bir zât tahmîs eylemiştir. Her kim sabah namazından sonra bir defa okursa sıkıntısı def ola. Denenmiştir.*" sözü yazılıdır. H. 1290 da Hüseyin

⁴¹ Bkz., C. Brockelmann,a.g.e., V, 112

⁴² Bkz., C. Brockelmann,a.g.e., V, 112

⁴³ Bağdatlı İsmail Paşa, İzâhu'l-Meknûn, II, 233

⁴⁴ Bkz., C. Brockelmann,a.g.e., V, 112

⁴⁵ Bkz., Kehhâle, Mu'cemu'l-Müellifin, V, 103

Remzi'ni hattıyla basılmıştır. Tahmisleri Türkçe olarak yapılan bu eserin ilk tahmisi şöyledir:

أَيُّ شَاهِدٍ غَمَّ أَيُّ دَلِّ الْبِجِي — سَتَدَنْ بُولُورُزُ فَيْضُ وَ فَرَجِي
مِصْبَاحِ فَرَجِدِرُ مَرَّ خَرَجِي — اِشْتَدَّيْ أَرْمَةُ تَنْفَرَجِي
قَدْ آدَنْ لَيْلِكَ بِالْبَجِجِ

C. Teşîrleri:

1. et-Tuhfetu'l-Behce fî Tazmîni'l-Münferice: Ebu'l-Fazl Muhammed b. Ahmed b. Eyyûb ed-Dımaşkî el-Mehdî (öl: 905/1499) tarafından Kasîde'nin her iki mısraı arasına bir beyit ilave etmek suretiyle yapılmıştır.⁴⁶ Bilinen yazma nüshası Berlin: 7463 de bulunmaktadır.⁴⁷

D. Taklitleri:

C. Brockelmann el-Kasîdetü'l-Münferice'nin şu zatlar tarafından da taklid edildiğini söylemektedir.

1. Mustafâ b. Kemâluddîn es- Sıddîkî el- Bekrî (1262/1749). Bu taklid'in iki nüshası Berlin: 5651 - 7652 numaralarda bulunmaktadır.⁴⁸

2. Abdulğanî en-Nâblusî (1143/1730). en-Nâblusî'nin taklidinin bir nüshası da Berlin 7654, No: 1 de bulunmaktadır.⁴⁹

3. Yine Berlin: 7554, No: 2 ve 3. numaralarda da onun bilinmeyen bir şair tarafında yapılan taklitleri bulunmaktadır.⁵⁰

el-Kasîdetü'l-Münferice Hüseyin b. Es'ad el-Hüseynî ed-Dehistânî el-Müeyyidî tarafından Farsça'ya da çevrilmiştir. Bu çevirinin bir nüshası Cota'da Farsça yazmalar kısmında (No: 9) bulunmaktadır⁵¹.

⁴⁶ Bkz., Katib Çelebi, a.g.e., II, 1347

⁴⁷ Bkz., C. Brockelmann, a.g.e., V, 111

⁴⁸ Bkz., C. Brockelmann, a.g.e., V, 112

⁴⁹ Bkz., C. Brockelmann, a.g.e., göst., yer.

⁵⁰ Bkz., C. Brockelmann, a.g.e., göst., yer.

⁵¹ Bkz., C. Brockelmann, a.g.e., V, 111

el-KASİDETU'L- MÜNFERİCE ve TERCÜMESİ⁵²

1 - اِسْتَدَّ اَزْمَةً تَنْقَرِجِي - قَدْ اَدْنٰ لَيْلِكَ بِالْبَلَجِ

"Ey sıkıntı, şiddetlen ki ferahlayasın; kuşkusuz senin (karanlık) gecen sabah (ın gelişini) bildirdi."

2- وظلامُ اللَّيْلِ لَهَا سُرُجٌ - حَتَّى يَغْشَاهُ أَبُو السُّرُوجِ

"Gece karanlığının da yıldızları vardır. Taki o karanlığı güneş kaplayıp ortadan kaldırına kadar. "

3 - وَسَمَاءُ الْخَيْرِ لَهَا مَطَرٌ - فَاِذَا جَاءَ الْاِبَانُ تَجِي

"Hayır bulutunun da yağmuru vardır, vakti gelince gelir."

4 - وَفَوَائِدُ مَوْلَانَا جَمَلٌ - لِسُرُوحِ الْاَنْفُسِ وَالْمُهَاجِ⁵³

" Mevlamızın ihsanları sınırsızdır. Canların ve ruhların ferahlıkları için"⁵⁴

.....

5 - وَلِهَا اَرَجٌ مَّحْيٍ اَبَدًا - فَاْفَصِدْ مَحْيَا ذَاكَ الْاَرَجِ

"O (iyilikler)'nların devamlı canlılık veren kokusu vardır , sen o kokuyu yaratana yönel."

6 - قَلْبًا⁵⁵ قَاضٍ الْمَحْيَا - يَبْخُورُ الْمَوْجَ مِنَ اللَّجَجِ

⁵² el-Kasîdetu'l-Münferice'nin metnini oluştururken es-Subkî'nin Tabakâtu'ş-Şâfi'iyye'de (VIII, 56- 59) naklettiği nüshaya, Harpûti'nin şerhine, el-Ankaravî şerhine ve Hüseyin Remzi nüshasına itimad ettik.

⁵³ Tabakâtu'ş-Şâfi'iyye'de "بالمهج" . Bkz., a.g.e., VIII, 57

⁵⁴ İsmail el-Ankaravî, el-Hikemü'l- Munderice fi Şerhi'l-Münfericesinde başka bir nüshada bu kelimenin (لشروح =ferahlıkları) şeklinde olduğunu söylemektedir. Bkz. age s.23. Tercümemizde bu kelimeyi tercih ettik.

⁵⁵ Tabakâtu'ş-Şâfi'iyye'de "ولربما" . Bkz., a.g.e., VIII, 57

"(Sen O'na yönel) belki böylece o hayat yeri (ilahî rahmet) okyanuslarından denizlerin dalgalarını coşturup, taşırır."

7 - وَالْخَلْقُ جَمِيعًا فِي يَدِهِ - فَذُو سَعَةٍ وَذُو حَرَاجٍ⁵⁶

" Bütün yaratıklar O'nun (kudret) elindedir, bolluk içinde yüzenler de, sıkıntı içinde ezilenler de."

8 - وَنَزَلُوهُمْ وَطَلَّوْهُمْ - فَعَلَى⁵⁷ دَرَكٍ وَعَلَى دَرَجٍ

"(Ancak) Onların inişleri ve çıkışları ya aşağıların aşağısına veya yukarıların yukarısındadır."

9 - وَمَعَايِشُهُمْ وَعَوَاقِبُهُمْ - لَيْسَتْ فِي الْمَشْيِ عَلَى عَوَجٍ

"Onların (dünyadaki) dirlikleri ve (ahirette) varacakları dereceleri (ilahî kanunun hilafına) yürüyecekleri eğri yolda değildir."

10 - حِكْمٌ لُسَجَّتْ بِيَدِ حَكَمَتٍ - ثُمَّ انْتَسَجَتْ بِالْمُنْتَسِجِ

"(Bunlar) bütün eşyaya (hükmeden Allah'ın) kudretiyle (ezelde) örülmüş hikmetlerdir ki, sonra bunlar, dokuyucu (olan insan eliyle) dokunmuştur."

11 - فَإِذَا اقْتَصَدَتْ ثُمَّ انْعَرَجَتْ - فَبِمُقْتَصِدٍ وَبِمُنْعَرَجٍ

"(İşler) düz gitse de, sonra eğri gitse de, bütün bunlar bir düzeltici ve bir eğriltici (nin kudreti)yledir."

12 - شَهِدَتْ بِعَجَائِبِهَا حُجَجٌ - قَامَتْ بِالْأَمْرِ عَلَى الْحُجَجِ

"Ki, (bu işlerin) garipliklerine, tuhaflıklarını yıllar boyu bu işi üstlenen deliller şahadet etmektedir."

13 - وَرَضَى بِقَضَاءِ اللَّهِ حَجِيٌّ⁵⁸ - فَعَلَى مَرْكُوزَتِهِ فَعِجٌ

"(Mümine) Allah'ın (hükmüne) razı olmak yaraşır, binaenaleyh sen de kendini ol rıza dairesine çevir."

⁵⁶ Tabakâtu's-Şâfi'iyye'de " فَذُو... وَذُو " . Bkz., a.g.e., VIII, 57

⁵⁷ Harpûtî'nin şerhinde ve Tabakâtu's-Şâfi'iyye'de " فَعَلَى " . Bkz., a.g.e., s. 30; VIII, 57

⁵⁸ Harpûtî'nin şerhinde " حَجِيٌّ " . Bkz., a.g.e., s. 45; Tabakâtu's-Şâfi'iyye'de " حَجِيٌّ " . Bkz., a.g.e., VIII, 57

14 . وَإِذَا انْفَتَحَتْ أَبْوَابُ هُدَىٰ - فَأَعْجَلْ لِحِزَانِهَا وَكَلِّجْ

"Hidayet kapıları açıldığında, koş o kapıların (ardında) bulunan (ilahî) hazinelerin içine gir! "

15 . وَإِذَا حَاوَلْتَ نِهَائَتَهَا - فَاحْذَرُ إِذَا ذَاكَ مِنَ الْعَرَجِ

"Şayet (hidayet kapılarının) nihayetine varmaya çalışırsan, orada (tökezleyip) topallamadan sakın!"

16 . لِيَتَكُونَ مِنَ السَّبَاقِ إِذَا - مَا جِئْتَ إِلَىٰ تِلْكَ الْفَرَجِ

"Ki, o meydana geldiğinde, (oraya) ilk gelenlerden olasın!"

17 . فَهَنَّاكَ الْعَيْشُ وَبَهَجَتْهُ - فَلِمَبْتَهَجِ وَ لِمَنْتَهَجِ

"İşte orada(o meydan da)dır yaşam ve onun güzelliği. Sevinenler ve hakkın yoluna girenler için."

18 . فَهَجِ الْأَعْمَالَ إِذَا رَكَدَتْ - فَإِذَا مَا هَجْتَ إِذَا تَهَجِ

"(Salih) ameller durgunlaştığı zaman (onları) hareketlendir; onları hareketlendirdiğin zaman sende hareketlenirsin (ilerlersin)."

19 . وَمَعَاصِي اللَّهِ سَمَّاجَتَهَا - تَرْدَانُ لِذِي الْخَلْقِ السَّمْحِ

"Allah'a isyanlara gelince, (onların) çirkinliği kötü ahlaklı kişilerin yanında beğenilir."

20 . وَكِبَاعَتِهِ وَصَبَّاحَتِهَا - أَنْوَارُ صَبَّاحِ مُبْلِجِ

"Allah'a itaatin ve bu (itaat) nun güzelliğinin, parlak sabah nurları vardır."

21 . مَنْ يَخْطُبُ حُورَ الْخُلْدِ بِهَا - يَنْظُرُ بِالْحُورِ وَ بِالْعُجْجِ

"Kim o (Allah'a itaat)nun sebebiyle ebedî cennet hurilerini isterse, hurileri ve onların naz ve işvelerini elde eder."

22 . فَكُنِ الْمَرَضِيَّ⁵⁹ لَهَا بِنْفَى⁶⁰ - تَرْضَاهُ عَدَا وَتَكُونُ نَجِي

⁵⁹ Harpûti'nin şerhinde "الرَّضِيَّ" . Bkz., a.g.e., s.68. Ancak Harputi açıklamasında bu kelimenin "مرضِي" manasında olduğunu belirtmiştir.

⁶⁰ el-Ankaravî Şerhinde " نَفَى " şeklindedir. Bkz., a.g.e., s. 70

"Sen takva sebebiyle o hurilerce beğenilen (bir eş) ol ki; yarın (kıyamette) (yine o takva sebebiyle) memnun ve mutlu olasın ve o sayede (azaptan) kurtulasın."

23 - وَاتْلُ الْقُرْآنَ يَظْلُبُ ذِي - حُزْنٍ⁶¹ وَيَصَوِّتُ فِيهِ شَجِي

"Kur'an'ı kederli bir kalble ve mahzun bir sedayla oku."

24 - وَصَلَاةَ اللَّيْلِ مَسَافَتْهَا - فَادْهَبْ فِيهَا بِالْفَهْمِ وَجِي

"Gece namazı (teheccüd) bu (tür) okumanın geniş alanıdır, sen o gecede (veya okumada) Kur'ân'ın manasını anlamak (suretiyle)la git, gel(yani, manasını iyice anlamak için ayeti tetrar tekrar oku.)."

25 - وَتَأَمَّلْهَا وَمَعَانِيهَا - تَأْتِ الْفِرْدَوْسَ وَتُفْرَجُ⁶²

"(O) gece namazında okuduğun ayetleri ve onların manalarını tefekkür et ki, Firdevs (cennetin)'e gelip (dertlerden) kurtulasın."

26 - وَأَشْرَبْ تَسْنِيمَ مَقْجَرَهَا - لَا مَمْتَرَجًا وَيَمْتَرَجُ

"Ve (yine o sayede) sen o Firdevs cennetinde fişkırان Tesnim Pınarı'nın (kafur ile) karışmış ve karışmamış (saf olarak akan) suyundan (kana kana) iç."

27 - مَدَحَ الْعَقْلَ الْآتِيَهُ هُدًى - وَهُوَ مَتَوَلَّ عَنَّهُ هُجِي

"(Allah'tan) kendisine hidayet gelen akıl övüldü. Ondan (Allah'a itaatten) yüz çeviren heva(-i nefis) yerildi."

28 - وَكِتَابُ اللَّهِ رِيَاضَتُهُ - لِعُقُولِ الْخَلْقِ بِمَنْدَرَجٍ

"Allah Teâlâ'nın kitabının (insanları) eğitmesi, halkın akılları(nı) eğitmek için) için en açık, en doğru (yol) dur."

29 - وَخِيَارُ الْخَلْقِ هُدَاتُهُمْ - وَسِوَاهُمْ مِنْ هَمَجِ الْهَمَجِ

"Halkın en hayırlıları, onların doğru yolu gösterici (rehber)leridir. Bunların dışındakiler önemsiz sıradan kişilerdir."

30 - وَإِذَا كُنْتَ الْمَقْدَامَ فَلَا - تَجْزَعُ فِي الْحَرْبِ مِنَ الرَّهَجِ

⁶¹ Harpûti'nin şerhinde "حُزْنٍ". Bkz., a.g.e., s. 71

⁶² Tabakâtu'ş-Şâfi'iyye'de "وتفرج". Bkz., a.g.e., VIII, 57

" Eğer atılgan(kahraman)san, artık savaşta tozdan korkma!
(mücadeleden yüz çevirme)."

31 - وَ إِذَا أَبْصَرْتَ مَنَارَ هُدَى - فَاطْهَرُ قُرْذًا فَوْقَ النَّبِجِ

"Eğer hidayet meşalesin(in yandığı yeri) görürsen, tek başına(da olsan)
tam ortasına dikil."

32 - وَ إِذَا اشْتَأَفْتَ نَفْسٌ وَجَدَتْ - أَلْمَا بِالشَّوْقِ الْمُعْتَلِجِ

"Eğer bir nefis aşık olursa, bu şiddetli aşk (ateşinin kalbini yakması)
sebebiyle çok büyük bir acı duyar."

33 - وَ تَنَائِيَا الْحَسَنَى ضَاكِحَةً - وَتَمَامَ الضَّحْكَ عَلَى الْقَلْبِ

"Dilberin ön dişleri gülücüdür; halbu ki, gülmenin en mükemmeli
dişlerin seyrek olmasındadır."

34 - وَعِيَابُ الْأَسْرَارِ قَدْ اجْتَمَعَتْ⁶³ - بِأَمَاتِيهَا تَحْتَ الشَّرَجِ

"(İlahî) sırların heybeleri, emanetlerini (çözülmesi İlahî izne bağlı
olan) sağlam bağların altında toplamıştır."

35 - وَالرَّفْقُ يَدُومُ لِصَاحِبِهِ - وَ الْخَرْقُ يَصِيرُ إِلَى الْهَرَجِ

"Yumuşaklık , sahibi için kalıcı (bir haslet)tir. Sertlik, (sonuç
itibariyle) fitne ve fesada sebep olur."

36 - صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى الْمَهْدِيِّ - الْهَادِي النَّاسِ إِلَى النَّهْجِ

"Allah'ın salat ve selamı, doğru yolda olan, insanlara doğru yolu
gösteren (Hz. Muhammed'in) üzerine olsun."

37 - وَ أَبِي بَكْرٍ فِي سِيرَتِهِ - وَ لِسَانِ مَقَالَتِهِ الْأَهْجِ

"Ve yine (salat ve selam) O (Hz. Peygamber'in) davranıř ve sözlerine
tutkun olan Hz. Ebu Bekir'in üzerine olsun."

38 - وَ أَبِي حَفْصِ وَكَرَامَتِهِ - فِي قِصَّةِ سَارِيَةِ الْخَلْجِ

"Ve yine (salat ve selam) meşhur Sariye kıssasında kerameti (zahir
olan) Ebû Hafs (Hz. Ömer)'ın da üzerine olsun."

⁶³ Harpûtî'nin şerhinde "جُمِعَتْ" . Bkz., a.g.e., s. 99; Tabakâtü'ş-Şâfi'iyye'de ve Hüseyin
Remzi nüshasında "قَدْ" yok. Bkz., VIII, 59; s. 13

39 - وأبي عمرو ذي النورين الـ - مُسْتَحْيِ الْمُسْتَحْيِ الْبُهَجِ

"Ve yine (salat ve selam) iki nur sahibi, haya sahibi ve kendisinden haya edilen, ahlaklı ve yaratılışı güzel olan Ebû Amr (Hz.Osman)'ın da üzerine olsun."

40 - وأبي حسن في العلم إذا - وأقى بسحائبه الخلق

"Ve yine (salat ve selam) bol yağmurlu bulutlarıyla geldiğinde ilimde (kendisine müracaat edilen) Ebû Hasan (Hz. Ali)'ın da üzerine olsun."

